

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента, професора кафедри оперативно-розшукової діяльності та національної безпеки Моргун Надії Сергіївни на дисертаційне дослідження Шмітька Валентина Вікторовича на тему: «Розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру», поданого до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми не викликає сумнівів. Вона обумовлена тими обставинами, що правова система нашої держави та правозастосовна практика зазнає численних змін з метою забезпечення євроінтеграційного напрямку розвитку України, гарантування принципу верховенства права. Складність реалізації поставлених завдань пов'язана з повномасштабним вторгненням російської федерації 24 лютого 2022 року, необхідністю протидіяти збройній агресії й забезпеченням ефективного розслідування воєнних злочинів країни агресора та інших кримінальних правопорушень, вчинених за умов воєнного стану в Україні.

У свою чергу, потреби практичної діяльності у боротьбі зі злочинністю обумовлюють необхідність розробки нових підходів щодо реалізації завдань кримінального провадження та забезпечення законності у державі. Зокрема, мова йде про виявлення, розкриття, розслідування та попередження корупційних кримінальних правопорушень як виду злочинної діяльності, та безпосередньо такого складного для доказування різновиду як одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру.

На етапі документування кримінальних правопорушень слідчі підрозділи працюють в умовах підвищеної складності, що потребує розроблення ефективних правових процедур збирання доказів стороною обвинувачення. Відповідно, існує потреба формування відповідного теоретичного та

практичного інструментарію визначення основ розслідування та виокремлення особливостей розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру. Власне діяльність з розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру характеризується як кримінальними процесуальними, так і криміналістичними особливостями, що обумовлює як актуальність, так і складність дослідження, надає йому комплексного характеру.

Враховуючи викладене, можна дійти висновку, що дисертаційне дослідження Шмітька Валентина Вікторовича є актуальним та присвячене формуванню основ розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру.

Актуальність обраної теми дослідження аргументується й тим, що обрана тема дослідження пов'язана з виконанням завдань, визначених у нормативно-правових актах, наукових програмах та планах. Так, дослідження ґрунтується на Антикорупційній стратегії на 2021–2025 роки (Закон України «Про засади державної антикорупційної політики та 2021–2025 роки» від 20 червня 2022 року № 2322-IX), Державній антикорупційній програмі на 2023–2025 роки (постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2023 року № 220), Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454), Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022–2026 роки (наказ МОН України від 3 лютого 2022 року № 109). Тема дисертації затверджена Вченою радою НАВС 26 жовтня 2021 року (протокол № 20), зареєстрована Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 822, 2021 рік).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, є обґрунтованими і достатньо переконливими. Для досягнення

поставленої мети з точки зору методології дисертаційне дослідження В. В. Шмітька базується на основі використання широкого спектру як загальнонаукових, так і спеціально-юридичних методів наукового пізнання, які дали змогу оптимально врахувати специфіку об'єкта, предмета, мети й завдань дослідження. Визначені методи використано у дисертації в їх взаємозв'язку та взаємозалежності, з доволі коректним підходом, що забезпечило належний рівень повноти, об'єктивності та достовірності результатів наукового пошуку.

Заслуговує на увагу проведений аналіз наукових розробок і дисертаційних праць відповідно до предмету дослідження, які виконувалися в Україні та в іноземних державах, що вказує на врахування дисертантом наявних тенденцій розвитку у вітчизняному, міжнародному правовому регулюванні та практиці реалізації криміналістичних засад – щодо з'ясування особливостей розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи грошового характеру.

Автор у роботі використав належні джерела, адже *емпіричну базу* дисертаційного дослідження складають статистичні та аналітичні матеріали МВС України, НПУ, Офісу Генерального прокурора, НАБУ, Державної судової адміністрації України за 2021–2024 роки та I півріччя 2025 року; вироки Єдиного державного реєстру судових рішень за 2011–2024 роки та I півріччя 2025 року; дані, отримані внаслідок вивчення 47 кримінальних проваджень, досудове розслідування в яких за ст. 368 КК України здійснювали протягом 2020–2024 років; результати анкетування 136 слідчих НПУ та 42 детективів НАБУ, 56 прокурорів, зокрема прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Емпіричні дослідження проводили в усіх регіонах України. Позитивно, що використано власний практичний досвід автора на різних посадах НАБУ.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених дисертантом досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Результатам дисертаційного дослідження В. В. Шмітька характерний належний ступінь наукової новизни, який визначається тим, що на основі ґрунтовного вивчення законодавства, наукових праць, слідчої, судової та експертної практики сформовано теоретичні та практичні засади методики розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру з визначенням шляхів розв'язання низки доктринальних і практичних питань.

У роботі обґрунтовано низку нових положень, висновків і рекомендацій:
вперше:

– визначено поняття неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру як предмета корупційного кримінального правопорушення відповідно до таких складових: переваги; пільги; послуги; нематеріальні активи; будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, до яких належать усі інші вигоди, які не мають матеріального чи грошового вираження, але їх отримання поліпшує стан особи чи інших осіб за її сприяння, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав;

– сформовано систему обставин, які підлягають встановленню під час розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які мають комплексний характер відповідно до таких складових: кримінально-правової (ст. 368 КК України); кримінально-процесуальної (ст. 91 КПК України); криміналістичної (з огляду на дані криміналістичної характеристики кримінального правопорушення та особливостей розслідування); юридико-психологічної (у контексті з'ясування винуватості особи, форми вини, мотиву, мети вчинення);

– запропоновано впровадження міжнародного досвіду розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру (за результатами вивчення законодавства та практики Великої Британії, Китайської Народної Республіки, Сполучених Штатів Америки, Сінгапуру тощо) і підсумовано, що як у теорії кваліфікації, так і в правозастосовній

діяльності іноземних держав поняття неправомірної вигоди охоплює як матеріальні, так і нематеріальні форми. Продемонстровано складність розмежування морально осудної поведінки та кримінально караних діянь за умови надання неправомірної вигоди нематеріального характеру. Обґрунтовано необхідність обчислення в грошовому вираженні й визнання предметом неправомірної вигоди надання низки нематеріальних вигод (організація подорожей, надання квитків на заходи, частування в ресторанах). Обґрунтовано необхідність формування національної судової практики щодо розгляду справ про одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру, з цією метою вивчено судові рішення іноземних держав і надано рекомендації для національної правозастосовної практики;

удосконалено:

– систему міжнародних і національних нормативно-правових актів, які становлять зміст сучасного антикорупційного законодавства України та якими було закріплено криміналізацію, а також засади розслідування корупційних кримінальних правопорушень, предметом яких є неправомірна вигода, зокрема нематеріального чи негрошового характеру;

– класифікацію типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру відповідно до таких критеріїв: 1) залежно від своєчасності отримання правоохоронними органами інформації про одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру, реалізації протиправного умислу; 2) залежно від джерела та змісту інформації, що надійшла до правоохоронних органів про факт одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру; 3) залежно від безпосереднього способу одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру;

– наукові положення та практичні рекомендації щодо проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру, а саме:

огляду (огляду місця події, огляду комп'ютерних даних, огляду документів), обшуку й обшуку особи, зокрема в межах реалізації тактичної операції, пов'язаної із затриманням підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення в порядку ст. 208 КПК України;

– наукові положення та практичні рекомендації щодо проведення окремих НСРД під час розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру, а саме: аудіо-, відеоконтролю особи; спостереження за особою, річчю або місцем; зняття інформації з електронних комунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем; контролю за вчиненням злочину; використання конфіденційного співробітництва тощо;

дістали подальшого розвитку:

– наукові положення щодо генези й стану наукової розробленості проблем розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру з виокремленням питань для невідкладного дослідження;

– криміналістична характеристика одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру відповідно до таких основних елементів: спосіб вчинення кримінального правопорушення, що складається з підготовки, вчинення та приховування; предмет неправомірної вигоди; обстановка вчинення; слідова картина; особа правопорушника;

– наукові положення щодо використання спеціальних знань під час розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру відповідно до процесуальних, непроцесуальних і змішаних форм. Надано практичні рекомендації щодо залучення спеціаліста до проведення слідчих (розшукових) дій (огляду, обшуку); використання в доказуванні письмового пояснення спеціаліста, яке є додатком до протоколу як процесуального джерела доказів у кримінальному провадженні; призначення та проведення експертиз (комп'ютерно-технічної, експертизи звуко-, відеозапису

(фоноскопичної), семантико-текстуальної експертизи, судово-хімічної експертизи тощо).

Зміст заявлених положень наукової новизни розкритий та обґрунтований у тексті дисертаційного дослідження, підтверджений результатами емпіричних досліджень здобувача.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях. Основні результати наукового дослідження опубліковано в 9 наукових працях, серед яких чотири статті, опубліковані у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, чотири тези доповідей, опубліковані у збірниках науково-практичних конференцій, одні методичні рекомендації.

Таким чином, ознайомившись з дисертацією та публікаціями В. В. Шмітька з теми дослідження можна прийти до висновку, що наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані дисертантом, переважно є обґрунтованими, об'єктивними, достовірними та містять елементи наукової новизни.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації впроваджено й можуть бути використані у:

– *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення процесу розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру (акт впровадження Головного слідчого управління НПУ від 14 квітня 2025 року № 55148-2025);

– *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін з криміналістики, підготовки навчально-методичних праць (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 29 травня 2025 року № 98-ОП);

– *науково-дослідній діяльності*– для подальших досліджень проблем розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи

негрошового характеру (акт впровадження НАВС від 29 травня 2025 року № 99-НД).

Впровадження засвідчують відповідні акти, додані у додатках до дисертації.

Оцінка змісту дисертації. Структура дисертаційної роботи Шмітька Валентина Вікторовича відповідає встановленим вимогам. Вона структурована та складається з анотації, вступу, трьох розділів, що об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (277 джерел на 33 сторінках) і чотирьох додатків (на 18 сторінках). Загальний обсяг дисертації – 294 сторінки, з них основного тексту – 225 сторінок.

Дисертація виконана українською мовою.

Автор системно та логічно відобразив зміст наукового дослідження, який включає в себе послідовне вирішення проблем згідно предмета дослідження. Наукові положення та висновки дисертаційного дослідження достатньо обґрунтовані здобувачем у тексті поданої праці.

У *вступі* наведено актуальність обраної теми, визначено об'єкт і предмет дослідження, його мету та завдання, виокремлено наукову новизну дослідження, підкреслено застосування відповідних методів дослідження, вказано відомості про апробацію результатів дисертаційного дослідження та ін.

У *першому розділі дисертації* розкриваються питання щодо генези та характеристики стану наукової розробленості проблем розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру (підрозділ 1.1), розглядаються теоретико-правові засади тлумачення неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру як предмета корупційного кримінального правопорушення (підрозділ 1.2), формується криміналістична характеристика розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру (підрозділ 1.3), аналізується міжнародний досвід розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру та пропонуються шляхи його впровадження до національної правозастосовної практики (підрозділ 1.4).

У другому розділі дисертації формуються організаційно-тактичні засади розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру. Визначаються обставини, що підлягають встановленню під час розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру (підрозділ 2.1), окреслюються типові слідчі ситуації розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру (підрозділ 2.2).

У третьому розділі дисертації визначаються особливості проведення слідчих (розшукових) дій та використання спеціальних знань під час розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру. Зокрема, визначаються особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру (підрозділ 3.1), з'ясовується специфіка проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій (підрозділ 3.2), розглядаються засади використання спеціальних знань під час розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру (підрозділ 3.3).

Висновки, сформульовані дисертантом, відповідають отриманим результатам, завданням та меті дисертаційного дослідження. Автором використано належну кількість літературних джерел, законодавчі та підзаконні нормативні акти України, джерела іноземних держав.

Таким чином, дисертація Шмітька Валентина Вікторовича відповідає існуючим вимогам та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Шмітька Валентина Вікторовича щодо сформованого комплексу теоретичних і практичних положень, криміналістичних рекомендацій методики розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які сприятимуть підвищенню ефективності розслідування кримінальних

правопорушень, рекомендуються для використання у діяльності закладів вищої освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, дослідниками при написанні статей та монографій, плануванні досліджень по даному напрямку. Також цінними є рекомендації здобувача щодо підвищення ефективності розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи грошового характеру з метою підвищення ефективності досягнення цілей кримінального провадження.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом, позитивно оцінюючи дисертацію Шмітька Валентина Вікторовича, водночас необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту:

1. У вступі роботи, у рубриці «наукова новизна», здобувач зазначає, що ним «удосконалено ... систему міжнародних і національних нормативно-правових актів, які становлять зміст сучасного антикорупційного законодавства України й якими було закріплено криміналізацію, та засади розслідування корупційних кримінальних правопорушень, предметом яких є неправомірна вигода, зокрема нематеріального чи грошового характеру» (с. 25 дисертації). Під час прилюдного захисту дисертації бажано конкретизувати, які саме міжнародні та національні нормативно-правові акти входять до сформованої актором системи.

2. У другому розділі дисертації формуються організаційно-тактичні засади розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи грошового характеру. Визначаються обставини, що підлягають встановленню під час розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи грошового характеру (підрозділ 2.1), окреслюються типові слідчі ситуації розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи грошового характеру (підрозділ 2.2). Однак, дослідницька увага здобувача переважно акцентується на початковий етап розслідування. На думку рецензента, варто було б приділити увагу й наступному етапу розслідування

кримінальних правопорушень, під час якого вирішується ряд важливих завдань кримінального провадження.

3. У висновках роботи, характеризуючи особу правопорушника, дисертант підсумовує, що ним «окреслено нормативно-правовий, психологічний, функціональний та криміналістичний аспекти особи правопорушника – службової особи, що одержує неправомірну вигоду нематеріального чи негрошового характеру» (с. 225 дисертації). Однак, бажано надати конкретну інформацію щодо ознак особи правопорушника, відповідно до їх кількісно-якісних характеристик.

У той самий час, зазначені зауваження носять дискусійний характер, відображають власну наукову позицію рецензента та можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертації. Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Ідеї, думки, позиції, результати дослідження та тексти праць інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей або результатів без оформлення належного цитування. Дисертант відповідально дотримувався норм законодавства про авторське право та суміжні права. Дисертаційна робота Шмітька Валентина Вікторовича є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

1. Дисертація **Шмітька Валентина Вікторовича** на тему **«Розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру»**, подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. У ній отримано нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці та вирішенні проблем розслідування корупційних кримінальних правопорушень на сучасному етапі розвитку законодавства, існуючих реалій

щодо реалізації правоохоронної та злочинної діяльності, з врахуванням їх взаємозв'язку.

2. Дисертація «Розслідування одержання неправомірної вигоди нематеріального чи негрошового характеру», за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами і доповненнями) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор **Шмітько Валентин Вікторович** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент –

Професор кафедри оперативно-розшукової діяльності та національної безпеки Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

 Надія МОРГУН

*Підпис Надії Моргун завідувача
Заступник начальника
відділу кадрового управління
поліції*

Борис Дубинин